

N:o 203.

Af herr **K. A. Staaff m. fl.**, om ändring af 31, 49 och 53 §§
regeringsformen samt 10 till och med 22, 25 och 38
§§ riksdagsordningen m. m.

Med anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 28 rörande ändring af vissa §§ i regeringsformen och riksdagsordningen tillåta vi oss väcka följande motion.

Kungl. Maj:ts proposition afser dels utsträckning af den politiska rösträtten vid val till Andra Kammaren jämte införande af proportionellt valsätt vid samma val, dels jämväl införande af proportionellt valsätt vid val till Första Kammaren. I samband med sistnämnda förändring föreslås i särskild proposition jämväl vissa förändringar i bestämmelserna rörande val till landsting äfvensom i bestämmelserna rörande rösträtt i kommunen.

Motiven till förslaget att åvägabringa en förändring jämväl i Första Kammarens sammansättning angifvas i den kungl. propositionen på följande sätt:

»Tanken att kunna lösa den brännande rösträttsfrågan genom införande, i majoritetsvalens ställe, af proportionella val till Andra Kammaren kan icke sägas hafva förlorat det fäste, den länge ägt i vida kretsar inom representationen. Men däremot har den allt klarare vidgats äfven mot ett annat mål, det nämligen att låta proportionaliteten få komma i tillämpning äfven vid valen till Första Kammaren och därigenom söka utjämna den intresse motsats, som genom rösträttens utvidgning i fråga om valen till Andra Kammaren otvifvelaktigt skall uppstå mellan de båda kamrarna. För dem, som i en blifvande

reform icke vilja ernå ett medel att kullstörta den bestående ordningen, har det icke saknats anledning att se den fara, som i antydda hänseende kan följa af den hittills föreslagna rösträttsutvidgningen. Har redan nu i kamrarna framträdt en viss stämning till hinder för ett godt samarbete dem emellan, är det fara för, att efter rösträttsutvidgningen denna stämning skall leda till en hotande konflikt. I allt fall, när man genom rösträttsutvidgningen afser en förändring af Andra Kammarens sammansättning därhän, att, såsom rätt och billigt är, äfven de djupa leden inom folket skola få deltaga i det politiska lifvet, skall det vara klokt och för samhällets fortsatta utveckling nyttigt, om åtgärder samtidigt vidtagas till sådan ändring af grunderna för Första Kammarens sammansättning, som kan mera än hittills förläna äfven denna kammare karaktären att stå på folklig botten. Och de betydande svårigheter, som härvid möta och som uppenbarligen bidragit till att frågan om en reform i afseende å Första Kammarens bildande förut ställts i bakgrunden, böra i rösträttsfrågans nuvarande läge ej längre få tillbakahålla förverkligandet af en sådan reform.»

Syftet med införande af proportionella val icke blott till Andra, utan ock till Första Kammaren skulle alltså vara, att man därigenom skulle vinna en utjämning af den »intresse-motsats», som förväntas komma att uppstå genom rösträttens utvidgande i fråga om valen till Andra Kammaren.

Det torde emellertid icke vara gifvet, att en sådan utjämning kan åstadkommas på det sätt i propositionen förordas.

Vi skola se till, huru långt en reform af Första Kammaren måste sträcka sig, i händelse man därigenom skall kunna åstadkomma en utjämning kamrarna emellan. Och vi skola därefter pröfva, huruvida den reform, som i propositionen föreslås, håller måttet i nu berörda afseende.

Därest en folkrepresentation skall motsvara sitt namn, kräfves tydligen, att grunden för dess sammansättning är sådan, att den i koncentrerad form återgifver den politiska åskådning, som är härskande bland folket i det hela. Om en representations beslut ske i strid med folkets önsknings, gör den icke skäl för namnet. För att icke blifva missförstådda vilja vi dock här genast betona, att denna sats icke bör så uppfattas, som menade vi, att representationen i dess helhet för att fylla sitt ändamål måste ofördröjligen och utan hvarje uppskof i hvar särskildt fall fatta sina beslut i öfverensstämmelse med folkmeningen. Alla tidens erfarenhet visar, att en folkmening kan vara oviss och växlande. Fördenskull låter det sig väl försvara att inrätta en folk-

representation på det sätt, att dess ena afdelning tjänstgör såsom ett mera omedelbart och hastigt verkande uttryck för folkmeningen, medan den andra mera medelbart och småningom, allteftersom folkmeningen visat sig äga stadga och varaktighet, anpassar sig efter densamma.

Det låter sig sålunda väl försvara att i enlighet med vårt nu gällande riksdagsskick ordna representationen i två kamrar, af hvilka den ena regelmässigt nyväljes hel och hållen med vissa perioders mellanrum och den andra efter hand omdanas genom partiella nyval. Genom ett sådant tillvägagående vinnes den fördelen, att, därest den ena kammaren skulle i något fall genom sina afgöranden gifva uttryck åt en mera tillfällig, måhända hastigt öfvergående folkstämming, så skulle medkammaren, hvilken allenast successivt omdanas, kunna förhindra förhastade beslut. Äfven vissa andra anordningar än den successiva omdaningens kunna tjäna samma ändamål. Men det måste, om vår utgångspunkt är riktig, finnas en bestämd gräns för motsättningen mellan kamrarna. Öfverhuset må organiseras huru som helst, det får icke organiseras så, att dess sammansättning kan utgöra ett permanent hinder för folkmeningen att komma till sin rätt i representationens afgöranden. Dess uppgift är att förekomma tillfälliga folkstämmingars upphöjande till för riket betydelsefulla beslut. Dess uppgift är däremot icke att sätta öfverstigliga hinder för en stadgad folkopinions rättmätiga kraf på beaktande.

Af hvad vi nu sagt torde framgå, att efter vår mening en folkrepresentation först då motsvarar sin uppgift, när den hvilar på sådana grunder, att dess majoritet till sin allmänna riktning och åskådning under en viss tidsperiod kommer att motsvara majoritetens i landet allmänna riktning och åskådning. Är en representation som hos oss fotad på tvåkammerssystemet, synes oss alldeles detsamma gälla, blott med den skillnaden, att öfverhusmajoriteten icke behöver förutsättas annat än efter hand anpassa sig efter folkmajoritetens åskådning.

Från vissa håll torde man nu mot denna vår uppfattning invända, att den skulle i sina konsekvenser föra till att den svenska representationen såsom helhet betraktad alltid måste till sitt flertal vara liberal, radikal och kanske socialistisk. Man föreställer sig nämligen å antydda håll, att den stora folkmajoriteten utan vidare alltid är och förblir så beskaffad.

Häremot må emellertid erinras, att intet land, som är representativt styrdt, framvisar en sådan erfarenhet. Majoritetens politiska åskådning bestämmes af och anpassar sig efter tiderna och omständigheterna. Och en af de viktigaste orsakerna till dess växling består i det sätt,

hvarpå den vid en viss tid härskande majoriteten motsvarar sin uppgift: att styra land och folk väl. Om någon vill påstå, att ett parti kan hålla sig vid makten genom att blott bereda fördelar åt sig själf, är detta återigen ett misstag. Samhället är en organism, hvars olika delar stå i ett sådant samband inbördes och med det hela, att det helas väl förvisso icke i längden kan vårdslösas eller uppsåtligen åsidosättas utan att alla delarne däraf lida.

Vill man nu söka utreda, huru det kan komma sig, att de konservativa i vårt land hysa nyss angifna, förvisso högeligen missvisande uppfattning, torde svaret vara lätt att finna. Det är i själfva verket en uppfattning, hvarom Sveriges konservativa ej äro ensamma. Den har funnits hos de härskande samhällslagren i snart sagdt alla länder, under skeden, då en betydande maktförskjutning varit på allvar ifrågasatt. Och den beror icke uteslutande på en ren tankeförvillelse. Snarare beror den åtminstone delvis därpå, att under sådana skeden den stora massan af folket verkligen befinner sig i skarp motsats till den då härskande högeråskådningen. Det är nämligen naturligt, att då man period efter period undanskjuter en rättvis reform — och detta har äfven i andra länders rösträttsangelägenheter ofta skett —, framstår för de alltjämt utestängde trycket från de härskande klasserna såsom så motbjudande och så förhatligt, att dessa utestängdes yttringar af motvilja däremot synnerligen ofta och intensivt framträda. Kommer därtill, att längtan efter reformer på andra områden alltmer stegras, bringar äfven detta motsättningen mellan härskande och utestängde att framstå såsom skärande. Och det är genom att förallmänliga denna vid vissa kritiska brytningstillfällen särskildt, skarpt framträdande motsättning, som de konservativa kommit till den uppfattningen, att en Andra Kammare, vald efter allmän rösträtt, ständigt och jämt skulle komma att förete en ytterligt radikal majoritet. Man förväxlar stämningen under en pågående strid med den, som kan utvecklas under det fredliga arbetet för positiva uppgifter. Och man tror sig i den samhörighet mellan de undanskjutna folkelementen, som är så naturlig, medan de äro undanskjutna, se ett bevis, att samma förhållande beständigt skall fortfara äfven i en framtid, hvars kraf och spörsmål ej i ringaste mån kunna förutsägas.

Efter den utveckling, vi nu gjort, torde det vara lätt att finna, hvori efter vår mening en sådan utjämning, om hvilken i chefens för justitiedepartementet motivering till statsrådsprotokollet talas, måste resultera för att blifva effektiv. Om det skulle vara en verklig utjämning, måste den leda till att Första Kammaren skall under tider af ett

mera frisinnadt åskådningssätt hos folkets flertal uppvisa en frisinnad majoritet. Då vi nämligen, såsom sagdt, utgå från att Andra Kammaren kan blifva ömsom mera konservativ, ömsom mera framstegsvänlig till sin majoritet, kunna vi ju icke se rättvisa i ett valskick, som skulle göra Första Kammarens majoritet oföränderligt konservativ.

Pröfva vi nu den kungl. propositionen efter denna måttstock, kunna vi ej finna den tillfredsställande.

Genom den föreslagna förändringen i den kommunala röstskalan tillika med proportionellt valsätt vid val till landsting och stadsfullmäktige äfvensom vid dessa korporationers val af riksdagsmän förmenas grunden för kammarens sammansättning vara reformerad.

Hvad då först angår den kommunala röstskalan, har visserligen en rätt afsevärd förändring i densamma föreslagits. Men i siffror uttryckt, skulle dock denna förändring icke medföra större verkan, än att — då hittills å landet 6,3 procent af samtliga röstägande motvägt alla de öfriga — enligt regeringens förslag det härtill skulle behöfvas 14,5 procent, medan för städerna motsvarande siffror blefve resp. 8,5 och 14,8 och för köpingarne resp. 9,3 och 18,8.

Och härvid är att märka, att vid dessa siffror ju icke kunnat tagas någon hänsyn till det förhållande, att de mera burgna i stort sedt hafva ojämförligt mycket lättare att offra tid för utöfvande af sina medborgerliga rättigheter. Likaså bör ihågkommas, att vid statistiken intet afdrag är gjordt för dem, hvilka, såsom häftande för oguldna utskylder, icke få rösta. Beaktar man dessa omständigheter, torde man lätteligen finna, att verkligheten nog kommer att förete helt andra förhållanden än hvad de nakna siffrorna angifva.

Så mycket lär med all säkerhet kunna påstås, att, medan siffermässigt taget omkring 15 procent af de kommunalt skattskyldige skulle kunna tillsätta hälften af Första Kammaren och omkring 85 procent den andra hälften, i verkligheten nog åtskilligt mindre än 15 procent skulle kunna tillsätta majoriteten i nämnda kammare.

Men härtill komma äfven andra omständigheter, som förtjäna särskildt beaktande, då stadsfullmäktige och landsting fortfarande skola utgöra valkorporationer till Första Kammaren eller — hvilket är det samma — den enskilde stadsfullmäktige och landstingsmannen blifva elektorer till sådant val. Dels är icke sagdt, att den, som valmännen kunde önska ur den speciella synpunkten att i honom få en med deras uppfattning öfverensstämmande elektor till Första Kammaren, har tid och tillfälle att åtaga sig ett landstingsman- eller stadsfullmäktig-uppdrag. Dels kan ock hända, att valmännen själfva väl anse honom

lämplig för elektorsvärfvet, men mindre lämplig för det andra uppdraget. Och det säger sig själf, att de, hvilka i synnerhet skola se sina valmöjligheter begränsade genom denna förening af två alldeles skilda värf, äro de smärre röstägande.

Slutligen tillkommer, att enligt nu gällande regler om valbarheten till Första Kammaren — hvori ändring icke är föreslagen — denna valbarhet är begränsad till ett jämförelsevis litet antal personer. Visserligen förefinnes intet s. k. bostadsband, utan hvar och en, som uppfyller stadgade censusvillkor, är öfver hela riket valbar, hvarhelst han är bosatt. Men då valmännen icke gärna kunna tänkas välja och ej heller böra välja andra personer till riksdagsmän än sådana, som de väl känna, synes det gifvet, att de i många fall skola finna sitt val begränsadt till det egna länet. Och att där finna personer, som äro på en gång dugliga och villiga samt tillika uppfylla de stadgade censusvillkoren, torde ej alltid vara lätt. Särskildt svårt kan det ofta nog blifva för de smärre röstägandes representanter i landstinget — om några sådana där inkommit — att finna kandidater, hvilka på en gång uppfylla de grundlagsenliga villkoren och tillika stå dem nära i åsikter. Och skulle sådant likväl låta sig göra, kommer ofta nog för kandidaten själf ett bestämdt hinder att möta däruti, att han — om han ock hinner upp till stadgad census — likväl icke äger tillräcklig förmögenhet eller tillräckliga inkomster för att kunna och vilja utan ersättning uppehålla sig i hufvudstaden fyra månader af året.

Af hvad vi sålunda erinrat torde framgå, att den ordning för valen till Första Kammaren, som den kungl. propositionen innehåller, med all sannolikhet icke skall visa sig fylla det villkor, som måste fyllas, för att en reform af grunden för kammarens sammansättning skall kunna sägas vara effektiv.

Det är visserligen möjligt, kanske sannolikt, att den mera moderata minoriteten i Första Kammaren skulle i någon mån till antalet ökas. Det är ock möjligt, kanske sannolikt, att kammarens minoritet delvis komme att inrymma andra element, än nu är fallet. Men det är nästan visst, att kammarens majoritet alltid komme att förblifva strängt konservativ till sitt skaplyne. Kammaren komme att bibehålla sin karaktär af förmögenhetsrepresentation. Den kungl. propositionen har icke lyckats uppnå det, som, ifall man vill slå in på denna väg, borde uppnås. I händelse den blefve antagen, skulle i stället säkerligen för långa tider fastslås en, såsom vi uppvisat, mot folkrepresentationens sanna väsen och uppgift stridande ordning.

Om således det kungl. förslaget icke innebär en lösning, som tillfredsställer oss beträffande Första Kammaren, är detta lika litet fallet hvad angår Andra Kammaren.

Mot införandet af proportionella val till Andra Kammaren har från den politiska ståndpunkt, vi intaga, förut gjorts gällande bland annat, att valkretsarnes orimliga ytvidd kommer att lägga stora, understundom öfverstigliga hinder i vägen för valmännen själfva att i samfäldt arbete förbereda valen; att partiledningar med nödvändighet komma att uppstå, hvilka med en dominerande kraft, som ej står i öfverensstämmelse med det svenska folkets vanor och uppfattning, måste taga valarbetet i sina händer; att valkostnaderna komma att ökas långt utöfver hvad som är nödigt och skäligt; att öfverlåtelsen åt kandidaterna själfva att öfva afgörande inverkan på vallistornas sammansättning innebär ej ringa fara för valens frihet; att valens utgång ofta kan komma att bero på förhållanden, som ej kunna uppfattas af valmännen; att fältet på mångahanda sätt är öppnadt för valknep och intriger; samt slutligen att det är ett alltför vådligt äfventyr att med ens vid rikets viktigaste val införa en valprincip, som i vårt land är alldeles opröfvad och ända till de senaste åren varit så godt som okänd för den stora massan af befolkningen.

Af dessa anmärkningar, som i nu återgifven form framfördes i motion vid 1905 års lagtima riksdag, finna vi, att den, som afser öfverlåtelsen åt kandidaterna själfva att öfva afgörande inverkan på vallistornas sammansättning, numera, såsom speciellt syftande på en bestämmelse i den då föreslagna valmetoden, saknar tillämpning. Vi skola nu tillse, om och i hvilken mån den nya valmetodens olikhet med den förra kan föranleda oss att frångå eller modifiera öfriga invändningar.

Beträffande frågan om valkretsarnes ytvidd är då först att märka, att det nu förevarande förslaget synes — såvidt man kan tillerkänna betydelse åt den till påseende, men ej till antagande framlagda vallagen — utgå från smärre valkretsar än 1904 och 1905 års förslag. Medan sålunda dessa sistnämnda förslag upptaga 33 valkretsar, upptager innevarande års kungl. proposition 56 valkretsar. Till jämförelse må erinras, att 1906 års kungl. proposition var byggd på enmansvalkretsar och följaktligen upptog 230 valkretsar.

Det är sålunda visserligen tydligt, att förevarande kungl. proposition härutinnan äger företräde framför 1904 och 1905 års förslag. Men för att bedöma, huruvida den ur vår synpunkt är antaglig, fordras en jämförelse mellan storleken af de valkretsar, som däri innehållas, och dem, som i förra årets kungl. proposition föreslogos. Enligt 1906

års kungl. proposition utgjorde valkretsarnas folkmängd i medeltal 23,021 personer. Enligt innevarande års kungl. proposition skulle den utgöra 94,551 personer, således mer än fyrdubbla antalet. Enligt 1906 års kungl. proposition skulle visserligen valkretsarne kunna komma att förete rätt olika folkmängdssiffror sinsemellan, men endast i undantagsfall torde enligt däri gifna regler folkmängden i någon valkrets behöft öfverskrida 35,000 personer. Enligt innevarande års proposition skall den folkrikaste stadsvalkretsen hafva en folkmängd af 166,011 personer och den folkrikaste landtvalkretsen 148,755.

Hvad ytvidden angår, är ju för hvar och en lätt att jämföra de nuvarande landtvalkretsarne — hvilka i 1906 års förslag bibehöllos — med de ofantliga områden, som enligt innevarande års kungl. proposition skola bilda valkretsarne.

Det nu anförda torde vara nog för att ådagalägga, att den kungl. propositionen för dem, hvilka i valkretsarnes rimliga storlek se ett nödvändigt villkor för att valmännen utan alltför stora svårigheter skola kunna utföra nödiga valförberedelser, icke kan anses tillfredsställande. Det må visserligen vara, att den i nu ifrågavarande afseende erbjuder fördelar framför hvad i 1904 och 1905 års rösträttspropositioner ifrågasatts. Men steget ifrån det nuvarande till hvad sålunda bjudes är dock mycket stort — helt visst så stort, att särskildt landtmännen med sina traditioner och vanor alltför ofta skola se sig försatta i det läget att antingen nödgas uppgifva sina politiska intressen eller åt andra öfverlåta att taga dessa intressen om händer med hardt när oinskränkt fullmakt.

Den andra anmärkningen — att partiledningar med nödvändighet komma att uppstå, hvilka med en dominerande kraft, som ej står i öfverensstämmelse med det svenska folkets vanor och uppfattning, måste taga valarbetet i sina händer -- står således i närmaste sammanhang med föregående anmärkning och bibehåller följaktligen sitt berättigande, då den förra anmärkningen fortfarande äger sådant. Möjligen skulle man kunna ifrågasätta, att själfva den nu föreslagna valmetoden kräfver något mindre än den förut föreslagna af partiledningarnas initiativ och arbete. Detta skulle då ligga däruti, att med den nu ifrågavarande valmetoden icke erfordras det förarbete, som behöfves för åstadkommande af officiella vallistor, hvilka skola på förhand ingifvas till myndighet. Men detta torde dock vara af försvinnande betydelse i jämförelse med den uppgift, som ligger i att sammanhålla öfver ett vidsträckt område boende meningsfränder, att åvägabringa deras sammanförande till möten och konferenser, anordnande af kandi-

daternas valresor, insamlande af betydande penningbidrag från enskilda och så vidare.

Och härmed äro vi inne på den tredje invändningen: att valkostnaderna komma att ökas långt utöfver hvad som är nödigt och skäligt. Det har i själfva verket kuappast från något vederhäftigt håll bestridts, att denna invändning äger riktighet, om man ock efter olika ståndpunkter varit benägen att tillmäta den större eller mindre betydelse. Vi för vår del se i det onaturliga uppdrifvandet af de för politiska val nödiga penninguppoffringarna en stor olägenhet. Det blifver förvisso icke små summor, som det nya valsättet i denna form skulle afkräfva det svenska folket, ingen odryg beskattning, som skulle åläggas menige man i stad och på land. Men äfven de, som anse denna synpunkt i och för sig underordnad, borde dock ej vara blinda för det faktum, att i stora valkostnader äfven ligger en verklig våda. Man kan icke säga, att det valresultat utgör ett korrekt och troget utslag af landets vilja, hvilket är i afsevärd mån beroende af den ena sidans större och den andra sidans mindre ekonomiska resurser. Och det behöfver knappast påpekas, att de, som här af förnämligast komma att lida, nog gifvetvis äro de smärre jordbrukarne, hvilka individuellt taget icke ha mycket att offra och som skulle hafva ytterligt svårt att i likhet med städernas arbetare sammansluta sig till organisationer, som medelst små bidrag från sina medlemmar åstadkomma kollektiva belopp af betydande storlek.

Anmärkningen, att valens utgång kan komma att bero på förhållanden, som ej kunna uppfattas af valmännen, äger äfven med den nu föreslagna metoden orubbad giltighet. Denna metod är likasom den förra så invecklad och nödvändiggör så krångliga räkningar, att det icke skall blifva möjligt för den stora, ja, öfverväldigande mängden af valmän att sätta sig in i densamma. Här möta vi en af de mest betydelsefulla, ehuru, efter hvad det vill synas, ej till sin betydelse fullt uppfattade skiljaktigheterna mellan majoritetsvalen och de proportionella valen. Vid majoritetsvalen råder en fullkomlig enkelhet. Hvarje med normalt förstånd utrustad person, som lärt skrifva och räkna, kan själf följa med och kontrollera rösträkningen. Allmänheten är således själf sakkunnig kontrollant öfver att allt går riktigt till. Annorlunda vid de proportionella valen. De svårbegripliga regler, efter hvilka sammanräkningen skall ske, göra det omöjligt för den mindre skolade valmannen att med förståelse följa denna procedur. Och äfven den skolade valmannen skall i de allra flesta fall afstå därifrån af det skäl, att sammanräkningen, som vid majoritetsvalen drager en och annan timme,

vid de proportionella valem torde komma att taga i anspråk dagar och veckor.

Skall en kontroll från allmänhetens sida af någon effektivitet äga rum, lärer det nog fordras, att vissa till dess utöfning särskildt skickade personer själfva åtaga sig eller erhålla andras uppdrag att öfvervara förrättningen från början till slut. Således en ytterligare uppoffring af tid och arbete, men en uppoffring, som likväl aldrig kan gifva samma trygghet i fråga om resultatet som den af hvar och en lätt verkställda kontrolleringen af majoritetsvalförrättningen.

Vi veta väl, att de finnas, som anse denna synpunkt helt och hållet underordnad, och mena, att allmänheten hvarken behöfver begripa eller kontrollera räkningen, då densamma sker under vanligt ämbetsansvar. Gentemot dem tillåta vi oss spörja, huruvida de i motsats till den allmänna meningen anse det i allmänhet vara af underordnad vikt, att medborgarne uppfatta de statsförrättningar, som på det innerligaste beröra deras egna intressen. Det anses ju t. ex. i allmänhet som en stor brist, om lag och rätt i ett land är sådan, att menige man icke kan begripa den utan särskild skolning. Det anses vara en stor brist, om den vanliga rättegångsordningen rör sig i former, som göra den svårbegriplig för menige man. Ja, man anser ju till och med i hög grad lyckligt, om den kan anordnas så, att lekmän själfva kunna medverka vid rättsskipningen. Kan man då med något fog påstå, att begripandet af den procedur, som utgör kärnan i själfva det konstitutionella statsskicket, nämligen folkets val af sina egna representanter, är en sak af underordnad vikt? Och när man med rätta klagat öfver den dunkla och invecklade kurialstil, hvori domstolarna ofta affatta sina domslut, kan man då verkligen nöja sig med att se det konstitutionella statsskickets grundbestämmelser, bestämmelserna om val af folkrepresentationen, framte svårigheter, som till sin natur äro sådana, att de trotsa den skickligaste penna att göras begripliga för en större allmänhet?

Att proportionalismen på mångahanda sätt lämnar fältet öppet för valknep och intriger är ett påstående, som äger obetingadt berättigande äfven rörande den nu föreslagna valmetoden. Kritiken öfver densamma har redan till fullo ådagalagt detta, hvadan vi här inskränka oss till att i största korthet framhålla: att partibeteckningen uppenbarligen kan svårt missbrukas genom att valmansgrupper, hvilka icke tillhöra ett visst parti, likväl åsätta sina sedlar detta partis vedertagna benämning; att detta särskildt kan leda till dekapitering, d. v. s. undanskjutande af ett partis främsta och mest uppburna kandidater; att försöket att lösa frågan om de gemensamma kandidaterna synes allt utom

lyckadt och väl svårigen kan lyckas, så länge det ej är tillåtet att sammanräkna de röster en kandidat erhållit från skilda partilistor; samt att valmetoden genom den ena och andra bestämmelsen lätteligen skall åvägabringa resultat, som stå i afgjord strid med valmännens önskningsar.

Slutligen anfördes i 1905 års onförmälda motion, att det vore ett alltför vådligt äfventyr att med ens vid rikets viktigaste val införa en valprincip, som i vårt land vore alldeles opröfvad och ända till senaste tid varit så godt som okänd för den stora massan af befolkningen. Vi måste vidhålla detta slutomdöme likafullt nu som då. Den omständigheten, att proportionsprincipen nu föreslås till införande icke blott vid riksdagsvalen, utan äfven vid stadsfullmäktig- och landstingsvalen, kan påtagligen icke göra den mera tilltalande. Opröfvade i vårt land äro fortfarande proportionsvalen. Och ännu i denna dag torde de, trots allt det arbete, som nedlagts på deras populariserande, vara föga kända och ännu mindre förstådda af befolkningens massa.

Då vi således hvarken finna den i fråga om Första Kammaren föreslagna förändringen tillfredsställande, ej heller kunna anse svårigheterna och olägenheterna af det proportionella valsättet till Andra Kammaren undanröjda, kunna vi icke ansluta oss till det sätt för rösträttsfrågans lösning, som Kungl. Maj:ts proposition innefattar.

Vi tillåta oss att i dess ställe föreslå den lösning, som innebäres i 1906 års kungl. proposition i samma ämne, hvilken, såsom bekant, af Andra Kammaren bifölls med 134 röster mot 94. Väl kunde mången af oss önska en i vissa afseenden längre gående utsträckning af rösträtten vid val till Andra Kammaren, än denna proposition innehöll. Men i frågans nuvarande läge, som erfordrar en enig sammanslutning af alla dem, hvilka vilja en lösning på majoritetsprincipens grundval, hafva vi alla funnit 1906 års proposition erbjuda den enda möjliga samlingspunkten.

Rörande förslaget bestämmelser tillåta vi oss ur dåvarande chefens för justitiedepartementet motivering anføra följande:

»I fråga om själfva valrätten hafva med ett undantag bibehållits samma bestämmelser, som upptogs i propositionen till 1905 års Riksdag.

Undantaget afser valrättsåldern, hvilken i nämnda proposition var så bestämd, att valrätt skulle tillkomma den, som i öfrigt uppfyllde stadgade villkor, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder. I nu förevarande förslag är siffran tjugufem ändrad till tjugufyra. Detta af följande skäl. Man har på de flesta håll blifvit ense om att valrättsåldern vid en betydande ut-

sträckning af rösträtten lämpligen bör höjas från 21 år, som den nu är, till 25 år. Rent tekniska svårigheter möta emellertid att hänföra åldersstrecket till tidpunkten för själfva valet eller för röstlängdens upprättande. Man måste i stället hänföra det till nästföregående kalenderår. Vid sådant förhållande är det tydligt, att man genom att bibehålla siffran tjugufem i själfva verket ökar den faktiska valrättsåldern. Då nämligen de allmänna valen äga rum i september månad, skulle ju den lägsta valrättsåldern blifva $25\frac{2}{3}$ år. Man synes då komma vida närmare det resultat man egentligen ville uppnå genom att sätta siffran till 24 år och sålunda låta den lägsta valrättsåldern blifva $24\frac{2}{3}$ år. Det öfvervägande flertalet af dem, som under nästföregående kalenderår uppnått 24 år, kommer i allt fall att vid valtillfället vara 25 år och därutöfver.

I öfrigt äro, såsom redan är nämndt, i förslaget valrättsbestämmelserna alldeles öfverensstämmande med motsvarande stadganden i 1905 års proposition.

Mot formuleringen af den inskränkning i valrätten, som träffar understödstagare, hafva vissa anmärkningar gjorts, och jag kan icke bestrida, att vissa betänkligheter vidlåda denna formulering. Emellertid håller jag före, att någon förbättring härutinnan näppeligen kan åstadkommas. Hvilken form man än gifver åt ifrågavarande bestämmelser, kvarstå alltid vanskligheter, som äro ouplösligt förknippade med uppgiften att i ett grundlagsstadgande sammanfatta de mångskiftande förhållanden, som af fattigvårdslagstiftningen beröras.

Beträffande valrättens suspenderande för den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre nästförflutna kalenderåren, hafva invändningar gjorts, hvilka åtminstone delvis icke kunna afvisas såsom obefogade. Det står fast, att denna bestämmelse är i hög grad ojämnt verkande på olika orter. Det står likaledes fast, att den träffar den oförvållade medellösheten likaväl som den oursäktliga pliktförsummelsen. Emellertid hafva förhållandena på senare tid visat, att ett välordnad uppboordsväsende kan uträtta åtskilligt för afhjälpande af den klagan, som försports i fråga om denna bestämmelse. Och alldeles oafsedt detta, håller jag för visst, att den allmänna meningen i Riksdagen likasom i landet ingalunda kan tänkas benägen att eftergifva detta valrättsvillkor. Utan dess upptagande kan därför den betydande utvidgning i rösträtten, hvarom fråga är, icke nu genomföras. Detta är för mig det afgörande skälet att i förslaget upptaga detsamma.

Allt ifrån den tid, då frågan om en mera omfattande rösträttsreform begynte blifva föremål för öfverläggningar inom representationen, har med tanken på denna frågas lösning förbundits tanken på en utjämning af representationsrätten mellan land och stad. I de förslag till utsträckning af valrätten till Andra Kammaren, som under senaste treårsperiod framlagts såväl af Eders Kungl. Maj:t som af enskilda motionärer, har också hänsyn tagits till detta kraf, om än de föreslagna formerna för utjämnings genomförande växlat med de olika metoder, som föreslagits i afseende å valsätt och valkretsindelning.

Principiellt sedt, skulle det vara riktigtast, om man med ens kunde upphäfva all åtskillnad mellan land och stad, när det gällde utkorandet af ledamöter i Riksdagens Andra Kammare. Erfarenheten har emellertid gifvit vid hand, att en så långtgående omgestaltning af den nuvarande valkretsanordningen hvarken å landsbygden eller i städerna, framför allt de smärre, betraktas såsom eftersträfvansvärd. Man torde sålunda vara hänvisad till att fortfarande bygga på den gamla grunden med skilda valkretsar för land och stad. Men då framträda också vid införande af lika representationsrätt betydande svårigheter att, beträffande de valkretsar, som skola bestå af flera städer, åvägbringa en något så när tillfredsställande valkretsindelning. Redan under nu rådande förhållanden gifvas exempel på stadsvalkretsar, i hvilka antingen genom de däri ingående stadssamhälleas stora mängd eller genom deras betydliga afstånd från hvarandra icke ringa olägenheter beredas valmännen vid de nödiga förberedelserna till ett riksdagsmannaval. Att genom en omedelbar minskning af stadsrepresentanternas antal med en tredjedel — hvartill ett fullständigt genomförande af likställigheten mellan land och stad skulle leda — dessa olägenheter komme att i hög grad förökas, är en själfklar sak. I tidigare reformförslag har man fördenskull sökt mildra öfvergången till den fulla likställigheten genom en bestämmelse, enligt hvilken städerna under en kortare tidrymd skulle äga utse ett mindre, efter hand aftagande antal representanter utöfver det, hvartill de eljest skulle vara berättigade.

Önskvärdheten af att den rösträttsreform, som nu är i fråga, genomföres på sådant sätt, att icke tillskapandet af alltför oformliga stadsvalkretsar varder en följd af de nya grundlagsbestämmelserna, torde äfven i allmänhet erkännas. Genom att tills vidare fastställa antalet ledamöter i Andra Kammaren till sextiofem för städerna och ett-hundrasextiofem för landsbygden vinnes detta mål, utan att den tid, som kommer att åtgå, innan städerna hunnit helt och hållet växa i detta representantantal, behöfver blifva synnerligen lång. Folkmängds-

tillväxten försiggår ju betydligt hastigare i städerna än på landsbygden. Under antagande, att antalet ledamöter i Andra Kammaren redan vid det nuvarande riksdagsskicket början blifvit bestämdt till 230 med lika representationsrätt för land och stad, skulle städerna vid den första valkretsindelning, som verkställdes, år 1866, hafva erhållit allenast 28 af dessa 230 representanter, år 1876 skulle siffran stigit till 32, år 1886 till 40, år 1896 till 46, och vid den i år förestående valkretsindelningen skulle, under nämnda antagande och såvidt af 1904 års folkmängdsiffror kan slutas, städerna erhålla 53 riksdagsmän i Andra Kammaren. Om sålunda antalet stadsrepresentanter i denna kammare nedsattes från den nuvarande siffran 80 till 65, lär man kunna förvänta, å ena sidan att redan vid det första allmänna val, då den nya ordningen skulle tillämpas, skillnaden mellan sistnämnda siffra och den representantsiffra, hvartill städernas folkmängd då verkligen berättigade, komme att snarare understiga än öfverstiga talet 10, och å andra sidan att, utöfver den första valkretsindelningen efter de nya bestämmelsernas trädande i kraft, allenast en ytterligare skulle inträffa, innan städernas folkmängd till fullo motsvarade det representantantal, som nu är i fråga.

Under rösträttsfrågans tidigare skeden har vid olika tillfällen varit under behandling spörsmålet om ordningen för valen i de städer, som hafva att sända mer än en riksdagsman.

Det hittills tillämpade systemet — majoritetsval i flermansvalkretsar — har blifvit angripet redan på en tidpunkt, då ändring ännu icke blifvit ifrågasatt beträffande ordningen för valen i öfriga delar af riket. Det har ansetts, att genom detta system minoriteternas utsikter att blifva representerade blefve obehörigen minskade. Denna uppfattning gaf, som bekant, år 1896 anledning till det första försöket att här i riket införa en form af proportionellt valsätt. Samma uppfattning angående olämpligheten att vid majoritetsval inrätta flermansvalkretsar framträdde likaledes på olika håll vid rösträttsfrågans behandling under sistförflutna riksdagsperiod.

Det torde få erkännas, att nyss antydda anmärkning mot det rådande systemet ej alldeles saknar berättigande, eftersom indelningen i enmansvalkretsar otvifvelaktigt i viss mån tjänar till att fördela representantplatserna mellan olika partier. Frågan om öfvergång till en annan ordning måste emellertid göras beroende af möjligheten att finna sådana regler för indelningen, att säkerhet vinnes emot att godtyckliga eller obehöriga syften därvid få öfva inverkan. Detta ändamål skulle vara vunnet, om man till grund för valkretsindelningen kunde lägga någon redan förefintlig administrativ indelning, i motsvarighet till hvad

som äger rum med afseende å landsbygden. Med tanke härpå har jag låtit företaga en utredning beträffande de fyra största städernas indelning i territoriella församlingar, antalet invånare i hvarje församling m. m., och har denna utredning gifvit vid handen följande: I Stockholms åtta territoriella församlingar utgjorde invånarantalet vid slutet af år 1904:

i Storkyrkoförsamlingen	11,835
i Klara församling	16,661
i Kungsholms församling	38,415
i Adolf Fredriks församling	58,790
i Jakobs och Johannes församling	35,830
i Ladugårdslands församling	67,247
i Katarina församling	48,090
i Maria församling	41,078

I Göteborgs sex församlingar utgjorde vid samma tidpunkt invånarantalet:

i Domkyrkoförsamlingen	39,017
i Kristine församling	11,481
i Gamlestads församling	11,002
i Haga församling	17,209
i Masthuggsförsamlingen	38,993
i Carl Johans församling	19,182

hvarförutom i den numera med Göteborg införlifvade Lundby församling antalet utgjorde 11,720.

I Malmö tre församlingar utgjorde invånarantalet:

i S:t Petri församling	17,855
i Caroli församling	15,222
i S:t Pauli församling	39,005

I Norrköpings tre församlingar utgjorde invånarantalet:

i Hedvigs församling	7,333
i Norra församlingen	12,772
i S:t Olai församling	24,875.

Förutsättningen, för att församlingsindelningen skulle kunna direkt läggas till grund för en valkretsindelning, skulle gifvetvis vara, att man genom åtgärder, innefattande antingen delning af särskilda församlingar eller förening af sådana, kunde erhålla valkretsar af lämplig storlek och till erforderligt antal. Den förebragta utredningen visar,

att sådant ej skulle låta sig göra, utan att växlingen i invånarantal mellan de särskilda valkretsarna blefve ganska betydlig. Efter mitt förmenande skulle ojämnheten i detta hänseende redan under nuvarande förhållanden blifva alltför stor, och den skulle därjämte snart nog blifva ytterligare ökad, då naturligtvis de församlingar, som hafva sitt läge i en stads centrum, hafva långt mindre tillväxtmöjligheter än de, som ligga vid stadens utkanter.

Den omständigheten, att församlingsindelningen icke kan direkt läggas till grund för en valkretsindelning, synes dock ej utgöra anledning att helt och hållet förkasta församlingsindelningen såsom reglerande norm. En föreskrift, som går ut på att så mycket som möjligt taga församlingsindelningen till utgångspunkt, nämligen i den mån sådant kan förenas med erforderliga föreskrifter i afseende å valkretsarnas folkmängdstal, skall utan tvifvel vara i hög grad ägnad att förebygga godtycklig valkretsreglering. Och jag tror, att, om med föreskrifter af nu antydd art förenas bestämmelser, att hvarje valkrets skall utgöra ett geografiskt sammanhängande helt, samt att byggnadskvarter ej utan synnerliga skäl få uppdelas på skilda valkretsar, faran, att en regering skulle kunna genom s. k. valkretsgeometri öfva inverkan på Riksdagens sammansättning, praktiskt taget kan anses undanröjd.

I det nu föreliggande förslaget hafva därför upptagits bestämmelser, åsyftande att införa enmalsvalkretsar äfven i de städer, som hafva att sända mer än en riksdagsman, och i dessa bestämmelser hafva de grundsatser, för hvilka jag nu redogjort, funnit uttryck. För att än ytterligare stärka garantien mot att obehöriga syften göra sig gällande vid valkretsindelningen, har jag ansett lämpligt, att förslag till valkretsindelning för sådan stad skall uppgöras af magistraten, samt att öfver detta förslag stadsfullmäktiges yttrande skall inhämtas, innan afgörandet sker.

Enligt nu gällande bestämmelser skall omreglering af valkretsarna äga rum hvarvtionde år. I förslaget har den period, under hvilken en verkställd valkretsindelning skulle gälla, satts till nio år. Regleringen skulle tillämpas året efter det den blifvit verkställd. Det har nämligen syntts önskvärdt, att, sedan de nya bestämmelserna trädt i kraft, regleringen icke måtte inträffa — såsom nu vid hvar tredje reglering är fallet — samma år som allmänna val skola äga rum. Äfven denna förändring, som är önskvärd redan ur synpunkten af att indelningen, hvilken tager sin tid, icke gärna bör verkställas omedelbart, innan den vid upprättande af röstlängd skall tillämpas, torde verka till förekommande af att biasikter öfva inflytande på regleringen. Sådant kan nämligen

vida lättare tänkas, om regleringen skulle ske samma år, som valen skola äga rum. Åt förslaget till öfvergångsstadgande har af nu angifvet skäl gifvits sådan affattning, att valkretsindelningen kommer att företagas under det mellersta året i en valperiod.

Ett spörsmål, som i viss mån står i samband med den politiska rösträttens utvidgande, är det angående omvals anställande i sådana fall, där vid första valet ej någon af kandidaterna erhållit absolut majoritet. I de allra flesta stater med allmän eller långt utsträckt rösträtt hafva sådana omval ansetts vara af nöden för erhållande af ett tillfredsställande valresultat. Af främmande europeiska stater, hvilkas förhållanden kunna för oss erbjuda något intresse, är det endast Danmark och England, som i fråga om val i enmanskretsar låta utgången bestämmas af relativ majoritet i ett första val. Eljest är, där majoritetsval äga rum, omvalsprincipen i allmänhet genomförd. Härvid förekomma två olika hufvudsystem. Det ena af dessa, som jag i det följande vill för korthetens skull benämna det tyska, tillämpas — utom vid valen till tyska riksdagen — i Österrike, Ungern, Italien och Nederländerna och innebär, att omvalet gäller allenast de två kandidater, som i första valet uppnått högsta rösttalet. Det andra systemet åter, hvilket råder i Frankrike, Schweiz samt Norge och här må benämnas det franska, lämnar vid omvalet de röstande samma frihet som vid första valet. Alla vid detta uppställda kandidater kunna alltså komma under omröstning, och äfven nya kandidater kunna uppställas; men i motsats till hvad som gäller vid första valet är vid omvalet relativ majoritet till fyllest.

Inom svenska Riksdagen hafva vid flera tillfällen förslag framställt om införande af sådana omval som här afses, och därvid har såväl det tyska som det franska systemet haft förespråkare. Samtliga dessa förslag hafva emellertid blifvit afstyrkta af konstitutionsutskottet och af kamrarna afslagits. Mot de på det tyska systemet grundade förslagen har anmärkts, att det vore obehöfligt och olämpligt att tvinga valmännen att rösta på andra, än de själfva ville utse till riksdagsmän. Det franska systemet åter har ansetts ej medföra trygghet för att ens det senare valet komme att gifva ett säkert uttryck för majoritetens mening. För öfrigt har emot omval öfver hufvud framhållits, att det endast beträffande ett fåtal fall kunde förväntas, att det nya valet skulle gifva ett annat och med valkretsens åsikt bättre öfverensstämmande resultat än det första, samt att den fördel, som af anordningen vunnas, ej komme att uppväga den olägenhet, som däraf skulle uppstå för valmännen.

Huruvida med nu rådande begränsning af valrätten till Andra Kammaren anordnandet af omval påkallas af något verkligt behof, må lämnas därhän. De fall, då ett val kommer till stånd med relativ majoritet, äro för närvarande ej särdeles talrika — vid 1902 och 1905 års allmänna val uppgick deras antal till resp. 22 och 20 — och det lärer kunna antagas, att i en stor del, kanske flertalet, af dessa fall ett omval endast skulle leda till ett återupprepande af det första valets resultat.

Af större betydelse blir emellertid omvalsspörsmålet, då fråga är om genomförande af en vidtgående rösträttsreform. Ett utvidgande af rösträtten till samhällsklasser, som nu äro helt och hållet eller till största delen utestängda från det politiska lifvet, måste föranleda, att vid valen flera meningsgrupper än för närvarande komma att göra sig gällande, hvarigenom sannolikheten af röstsplittring mellan ett flertal kandidater ökas. Detta förhållande bekräftas af erfarenheten från andra länder. Till belysning häraf må allenast framhållas, att i Tyskland, där antalet riksdagsmän utgör 397, omvalen för de två senaste valperioderna uppgått till resp. 187 och 180, samt att vid 1902 års allmänna val till franska deputeradekammaren omval förekommo i 165 fall af 591. Dylika siffror medgifva naturligtvis ej några säkra slutsatser i det afseende, hvarom här är fråga. Gifvet är nämligen, att omvalsprincipen kan verka röstsplittring vid det första valet i fall, där valmännen eljest, med tanke på detta vals orubblighet, skulle nödgats bortse från relativt underordnade meningsskiljaktigheter och sammansluta sig i större grupper. Men äfven med den reduktion, som häraf föranledes, torde siffrorna vara ägnade att ådagalägga omvalsprincipens betydelse efter genomförande af en rösträttsreform, sådan som den nu ifrågasatta.

Härmed synes mig ock berättigandet af denna princip vara uppvisadt. Det kan ej vara önskvärdt eller lämpligt, att ett afsevärdt antal representanter kan erhålla sitt mandat af en valmansgrupp, som visserligen i och för sig är större än någon annan inom valkretsen men kanske i de mest väsentliga punkterna skiljer sig från valmännens flertal. Särskildt framträder betänkligheten häraf, om någon mera talrik fraktion skulle af någon anledning lyckas att med hänsyn till valen uppnå en organisation och sammanhållning, som ej kan påräknas hos någon annan meningsgrupp.

Äfven därutinnan synes mig omvalsgrundsatsen innebära en beaktansvärd fördel, att den lämnar ett visst utrymme för de olika meningsgrupperna att utan alltför stor risk pröfva sin styrka vid det

första valet och därigenom uppnå behörigt inflytande i afseende å det slutliga valresultatet. Principen om det första valets orubblighet måste ofta nog leda därhän, att i saknad af noggrann kännedom om de särskilda partiernas styrka sammanslutningar komma till stånd, hvilka ej betingas af de verkliga förhållandena och följaktligen leda till ett mindre tillfredsställande resultat.

Af mindre vikt är frågan, hvilketdera af de båda nämnda systemen för omval, det tyska eller det franska, bör anses äga företräde. De två systemen torde nämligen i stort sedt leda till samma resultat. Det tyska, hvilket rent af framtvingar sammanslutning äfven mellan skarpt åtskilda meningsgrupper, måste naturligtvis så till vida anses mera effektivt än det franska, som detta senare lämnar möjlighet för röstsplittring äfven vid omvalet. Denna möjlighet torde emellertid icke äga större praktisk betydelse, då, äfven utan det yttre tvång som det tyska systemet innebär, omständigheternas makt tvifvelsutan i de flesta fall kommer att leda till sammanslutning. Till stöd härför kan åberopas erfarenheten från de franska valen. En undersökning af röstsiffrorna vid 1902 års omval i Frankrike utvisar, att af de 165 omvalen endast 10 faktiskt ägde rum mellan flera än två kandidater samt att i 6 af dessa sistnämnda fall absolut majoritet förefanns för en af kandidaterna. Endast i 4 fall af 591 kom alltså utgången att bestämmas af en relativ majoritet.

Om således skillnaden i effektivitet mellan de båda systemen får anses obetydlig, torde ett bestämdt företräde hos det franska systemet ligga i dess frånvaro af tvång. I ett land som vårt, där omvalsprincipen är på det politiska området alldeles okänd och äfven i öfrigt haft ringa tillämpning, skulle dess genomförande i den tyska formen till äfventyrs verka stötande och, åtminstone till en början, kunna föranleda, att en del valmän afhölle sig från omval, ett resultat som naturligtvis vore föga önskvärdt. Af de skäl, som nu anförts, har jag ansett omvalsprincipen i dess franska form böra vinna tillämpning vid valen. Att omvalen skulle vara alltför betungande för valmännen torde desto mindre böra befaras, som erfarenheten från vårt land visar, att i de fall, där val måst äga rum i anledning af ett tidigare vals upphäfvande, valmännen ofta deltagit vida mera mangrant i det nya valet än i det första.

I händelse ett val ej leder till absolut majoritet för någon af kandidaterna utan omval måste företagas, skulle det uppenbarligen kunna leda till ett betänkligt dröjsmål med det slutliga afgörandet, om det första valet finge göras till föremål för särskild klagan. Någon afse-

värd olägenhet synes däremot ej uppstå af att låta rätten till klagan helt och hållet hvila, till dess omvalet försiggått, och alltså föreskrifva, att besvär öfver det första valet endast må anföras i sammanhang med klagan öfver omvalet.

Den bestämmelse, § 25 riksdagsordningen i sin nuvarande lydelse innehåller om anställande af nytt val, i händelse valsedlar till mer än halfva antalet ansetts ogilla, varder efter genomförande af nu angifna föreskrift angående omval tydligen öfverflödig i fråga om det första valet. I afseende å omval samt val till Första Kammaren torde bestämmelsen emellertid böra bibehållas.»

I fråga om vallag hänvisa vi till det utkast, som 1906 års kungl. proposition innehåller.

Beträffande förhållandet mellan innevarande års kungl. proposition och det af oss sålunda till antagande förordade 1906 års regeringsförslag tillåta vi oss i hvad rör ställningen mellan kamrarna slutligen anför följande. Man skulle kanske vilja mena, att innevarande års kungl. proposition innebär ett framsteg utöfver vårt förslag däruti, att den förra genom den föreslagna förändringen af Första Kammaren skulle förebygga strider och slitningar mellan kamrarna. I motsats däremot — skulle man kanske vilja säga — komme vårt förslag att öka sådana strider och slitningar genom att skärpa motsatsen mellan kamrarna. Efter vår mening hvilar ett sådant resonnemanng på ett fullständigt misstag. Därest nämligen en förändring af grunden för Första Kammarens sammansättning, sådan som Kungl. Maj:t i år föreslagit, efter hvad vi ofvan sökt utveckla, ingalunda skulle förekomma, att kammarens majoritet under alla förhållanden fortfarande blefve strängt konservativ, lära slitningar mellan kamrarna alldeles icke vara förebyggda. Snarare torde man kunna säga, att de sannolikt kunde antaga en ganska svårartad karaktär. Då genom de föreslagna bestämmelserna Första Kammarens minoritet kunde något tillväxa och erhålla en något annan sammansättning, skulle nämligen detta lätteligen uppfattas såsom en förstärkning af kammarens betydelse i statslifvet. Å andra sidan skulle Andra Kammarens sönderfallande i en mångfald grupper, något som lätt kunde blifva en följd af det proportionella valsättet, försvaga denna kammares ställning. Och majoriteten i Första Kammaren skulle då kunna anse sig alls intet behöfva akta på hvad Andra Kammarens majoritet tänker och vill. Därest vårt förslag godkännes, torde förhållandet blifva ett annat. Den omläggning af Andra Kammaren på en vida bredare grund, som då — utan att förknippas med andra förändringar i fråga om någondera kammaren — komme till stånd, skulle otvetydigt gifva vid handen, att det är Andra Kammaren,

som utgör det närmaste och egentligaste uttrycket för folkmeningen. Och Första Kammaren lär då kunna förväntas häri se en uppfordran att taga nödig och lämplig hänsyn till Andra Kammarens mening.

Med ett ord: i förra fallet är det fara värdt, att Första Kammarens majoritet skall se sin uppgift i att söka *balansera* Andra Kammaren. I senare fallet torde utsikt finnas, att den skall se sin uppgift i att vid behof *moderera* den. Och detta betyder ju i själfva verket det-samma som att det är fara för stillastående eller samhällsskakande strider i förra fallet, utsikt till lugn och jämn utveckling i det senare.

På grund af hvad vi sålunda anfört, få vi vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åliggan- den, som gällande lag tillägger rikets ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i Andra Kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna — — — — — sammankalla.

Hos urtima Riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarna, så ock i vallag, hvarom i 49 § förmäles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva samt att granska de i

statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — — — kyrkolagarnas förbättring.

Å urtima Riksdag skola — — — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

§ 10.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tve tydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogill.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11.

För den, som — — — (lika med nuvarande § 10) — — — Ort och tid.

§ 12.

Är någon missnöjd — — — (lika med nuvarande § 11) — — — afgöras.

§ 13.

Riksdagsman — — — (lika med nuvarande § 12) — — — befallningshafvande.

b) Andra Kammaren.

§ 14.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra⁷ trettio, däraf etthundrasextiofem för landet och sextiofem för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månad⁸ början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Riket skall vara indeladt i valkretsar, som välja hvar en riksdagsman.

3. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utgör hvarje domsaga en valkrets. Understiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, såvidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar. Öfverstiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas två och två, till en valkrets.

4. Stad, hvars folkmängd uppgår till en sextiofemtedel men understiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer, skall utgöra en valkrets.

5. Stad, hvars folkmängd är större än nyss är nämndt, skall indelas i så många valkretsar, som dess folkmängdssiffra innehåller sextiofemtedelar af folkmängdssiffran för rikets alla städer. Vid denna indelning skall iakttagas, att icke i någon valkrets folkmängden må med mera än en tjugonedel öfver- eller understiga det tal, som erhålles vid delning af stadens folkmängdssiffra med antalet valkretsar i staden; att området för hvarje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, så framt ej i särskildt fall sådant hindras däraf, att under staden lydande mark är skild från dess öfriga område; att delning af byggnadskvarter ej utan synnerliga skäl må äga rum; samt att förening af territoriell församling eller del däraf med annan sådan församling eller del däraf icke må äga rum i vidare mån, än tillämpningen af de förut i detta mom. gifna stadganden påkallar.

6. Städer med mindre folkmängd än i 4 mom. är sagdt ordnas, såvidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som erfordras för uppnående af det i 1 mom. föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

7. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextiofem tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra-trettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Stadgandena i 3, 4, 5 och 6 mom. skola i sådant fall äga motsvarande tillämpning.

8. Valkretsindelning verkställes, efter ofvan angifna grunder, hvart nionde år af Konungen. I stad, som i 5 mom. afses, skall förslag till valkretsindelning upprättas af magistraten och stadsfullmäktiges yttrande däröfver inhämtas. Den fastställda ordningen vinner ej tillämpning förr än i afseende å de val, hvilka näst därefter enligt 16 § 1 mom. skola äga rum. Utan afseende å inträffade förändringar länder

den sedermera till ovillkorlig efterrättelse, intill dess ny indelning, på sätt nu är stadgad, träder i tillämpning.

§ 15.

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;
b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 16.

1. Val till riksdagsmän — — — (lika med nuvarande § 15 mom 1) — — — — valen gälla.
2. Förordnar Konungen — — — — (lika med nuvarande § 15 mom. 2) — — — — återstående tiden.

§ 17.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Har någon erhållit godkända röster till större antal än hälften af alla afgifna röster, vare han till riksdagsman utsedd. Har ej någon erhållit sådan röstöfvervikt, skall inom tre veckor från valets slutliga handläggning omval äga rum. Den, som därvid erhållit flera godkända röster än någon annan, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika rösttal. Äro vid omvalet valedlar till större antal än hälften ogilla, och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt omval anställt.

§ 18.

Till ledamot i Andra Kammaren kan endast utses man, som äger valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 19.

För den, som blifvit utsedd till ledamot af Andra Kammaren, skall på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 20.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Säsom sådana anses:

- 1) de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
- 2) ålder öfver 60 år;
- 3) att den valde tillförne såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, som göres vid valtillfälle, pröfvas af den myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig hand vid valet. Sker afsägelse efteråt, mellan riksdagar, pröfvas den af Konungens befallningshafvande.

§ 21.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 22.

1. Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kam-maren, må han däröfver anföra besvär hos Konungens befallningshafvande i den ort, där myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig hand vid valet, har sitt säte. För sådant ändamål äger klaganden hos nämnda myndighet äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom

högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom åtta dagar efter den slutliga handläggningen ingifva sina besvär till Konungens befallningshafvande, som, på sätt i 12 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara samt sist innan nästa dags utgång, efter det den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, sitt utslag i målet utfärdar. Varder omval utsatt, såsom i 17 § sägs, må öfver det första valet ej föras klagan annorledes än i sammanhang med besvär öfver omvalet.

2. Den med Konungens befallningshafvandes utslag missnöjde äger att, sist inom åtta dagar efter där af erhållen del, till Konungens befallningshafvande inlämna sina besvär, ställda till Konungen, hvar efter med målet vidare så förhålles, som ofvan i 12 § sägs.

3. Vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, förfares i afseende därå, om afsägelsen ägt rum vid valtillfälle, enligt 1 mom. i denna § och, om afsägelsen efteråt skett hos Konungens befallningshafvande, enligt 2 mom.

§ 25.

Fel, som vid riksdagsmannaval förelupit, må ej föränleda valets upphäfvande, med mindre felet kan antagas hafva inverkat på valets utgång.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — — proposition.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter det dessa bestämmelser träd i kraft, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före ikraftträdandet gällande stadganden. Valkretsindelning, som i § 14 mom. 8 sägs, skall emellertid ofördröjligen verkställas och vinna tillämpning i afseende å förstnämnda val. Ny valkretsindelning skall därefter företagas året innan allmänna val jämlikt § 16 mom. 1 för fjärde gången efter den första valkretsindelningen äga rum.

Stockholm den 12 mars 1907.

*Karl Staaff. Fridtjuv Berg. David Bergström. Carl Carlsson Bonde.
K. G. Karlsson. Jacob T. Larsson Johan Ericsson.
Th. af Callerholm. Aug. Henricson. S. H. Kvarnzelius. Victor Moll.
G. Jansson. J. Bromée. Lars Eriksson. Ernst Beckman.
Magnus Höjer. G. Kronlund. Elof Biesèrt. K. Joh. Larsson.
Sven Palme. Karl Otto. Julius Centerwall. Karl Starbäck.
Joh. Ström. A. Hansson. Robert Johansson. G. Lindgren i Islingby.
C. Wallentin. Joh. Er. Nordin. J. Andersson, Baggböle.
Adolf Janson i Bråten. V. Hugo Wickström. Halvar Eriksson.
M. Sundström. J. M. Juhlin. J. G. Forsberg. Ol. Olsson i See.
J. E. Ericsson. G. M. Sandin. Smeds L. Olsson. M. Matsson.
Erik Röing. J. Byström. Hjalmar Wijk. E. L. Camitz.
Axel Rune. Emil Hammarlund. Alfr. Lundgren. Karl M. Lindh.
Linus Lundström. E. Sundin. Johan E. Ekman. C. J. F. Ljunggren.
Sixten Neiglick. C. J. Hammarström. A. J. Hagström.
W. Johansson, Öija. Dan. Broström. Axel Ekman. Nils Larsson.
Per N:son Bosson. O. G. Erikson. Carl Jansson i Edsbäcken.
B. P. Ersson. P. Hörnstén. Rob. Karlsson. Oskar Berg.
M. F. Nyström. E. Lovén. R. A. Waurinsky. Erik Martin.
Oscar Forssling. Gottfrid Thavenius.*

I motionens syfte instämma:

*Chr. Olsson. E. A. Nilsson.
Albin Ahlstrand.*